

Megjelenik a Társalkodóval minden héten kétszer: t. i. vasárnap és csütörtökön. Előfizetheti helyben a szerkesztő's kiadó tulajdonosnál uri utca 453dik sz. alatti Trattner-Károlyi ház első emeletében, egyebütt pedig minden királyi posta-hivatalnál. Az ausztriai birodalomba vagy külföldi tartományokba kivántató példányok iránt oszupán a bécsi cs. főpostahivatal utján történhetik a megrendelés. Az Ertesítőben mindenféle hirdetés főlvetetik's pontosan és jutányosan közöltetik.

Teljes számú példányokkal még szolgálhat a szerkesztőség.

FOGLALAT. Alapkövetel. Segély iránti főlhívás Gömörbül-örök váltás III. Takarékpénztári szemle. (folyt.) Kötelezvényi sorshuzás eredménye (a' kised-ovóintézetek M. O. terjesztő egyesület gyűlésén.) Meghívás a' jégverés ellen köles. biztosító magy. egyes. közgyűlésére. Közgyűlés Beregben; börtönjavítási terv. Nyitra megyei közgyűlés. Budapesti napló.

Külföld. Amerika (bekebelesítési határozat foganatba véve; zendülés Mexikóban; tüzvész az Antillákon.) Spanyolország (Néphangulat Saragozában; Izabella nyilatkozása; progressisták Barcelonában.) Anglia. (Sajtószabály; fogadási bill. O'Connell új erővel kezd igazgatni.)

Egy hírt; Értésítők.

Magyar- és Erdélyország.

Folyó hó 14-én méltóztatott ő cs. kir. fens. főhg. Jó-zsef országunk nádora a' budapesti lánczid folyam-oszlopában a' budai részen az egész páratlan műnek e' legnevezetesebb és legtöbb nehézséggel egybekötött pontján (mintegy 53 lábnyi mélységben a' hatalmas Duna mostani viztükre alatt) a' már elkészült (mintegy 10 lábnyi vastagságú) concret — alapzatra a' talpkövet tarackdurrogás közt kegy. letenni.

Nyomor Gömörben is! Rimaszombat augusztus 2kán 1845. Vízár és jég! a' folyó évszakot szomorún jellemző pusztító elemek Gömörben is gyász nyomokat hagytak maguk után, 's a' jövendőt ijesztő képen állíták szegényebb sorsú lakosaink elibe, iszonyu a' kár, melyet már az eddigi munkálatokból is tudhatunk, rettegünk a' végeredménytől. — Rozsnyó város egy részét a' vízár elsöpré, hogy a' házaknak nyomai sem látszanak; a' jég egész vidékeken semmivé tette a' szegény földműves évi szorgalmának gyümölcsét. — Mai napon másodalispánunk elnökle alatt Rimaszombatban öszvegyült kisgyűlési Rk, addig is, míg a' teljes eredvényhez képest a' segély gyűjtés iránt szokott úton intézkedhetnénk, tapasztalván azt, mikép a' journalistica több üdvös eredvénye közt e' téren is legnagyobb sikerrel szokott működni, — kötelességemmé tévük a' honi hírlapok szerkesztősegeit megkeresni a' végett, hogy Rozsnyó városunk víz által károsult lakosai felsegítésére hazánk fíjait felhíni, 's a' begyűlendő segedelemnek lapjaikat felnyitni sziveskedjenek. — Jól tudjuk hogy a' csapás országsterve közös, 's kárvallottak kárvallottaktól kérünk segedelmet, de tudjuk azt is, mikép a' valódi philantropia kifogyhatatlan, és hogy az emberi szív épen az inség és nyomor közepett legfogékonyabb a' jótételre. — R a t k ó Miklós első aljegyző.

Örökváltság III.

Dézma. *) A' dézmat, vagy másképp kilenczedet törvényeink először N. Lajos alatt állapították meg. Az akkori jó urak fegyver, és harcok emberei lévén nem gondolhaták meg, mi nyomasztólag hatottak ebbeli rendelkezésekkel ön, 's utódaik haladására földművelési tekintetből, mert ezt — az azon kor szelleme szerint szolgálta csoportjaik kezelésére bizva — magok megelégedének, ha a' hegyek kiálló ormira köveket halmozhatának fel, mit azután várnak nevezének. E' sásfészekből nézék a' gyér kereszteteket, innét küldék ki hivatalnokait azok megdézmalására.

Hogy e' dézma csakugyan nyüge a' szerencsés, a' sikeres és hasznos földművelésnek, azt maga a' név, 's az chez kapcsolt eszme mutatja; mert mihelyt valaki vélt sajátjából, vagy ennek terméséből másnak, ki a' nehéz munkába úgy szólván még közvetve sem folyt be, ennek tetszése 's választása szerint bizonyos részét, még pedig gyakran fáradságos gyümölcsének javát nem csak oda engedni, hanem ezen másnak gyakran mértföldre eső tanyájára saját erejével elvinni köteles, — legott a' nyomott, jelentés

*) A' Dézma' vagy is papi tized alkotványunkkal azon egykoru levén, mely gyökeret verve divatozott már akkor hazánkban, midőn az úri kilencedet behozott; — az egyházi tized beszedetése körül megállapított eljárás-hoz hasonló cselekvésben nyilvánulván az új törvény végrehajtása is, a' közéletben ugyan azon nevet nyerte, 's a' kilenced nem 's a' hanem 'dezmá' elnevezéssel mai napig fön maradt a' nép ajkain.

nélküli helyzetnek eszméjét költi fel benne, melynek sérelme alatt elkeseredik, busul öntudata a' természet elleni igazságon, és bántódik benne a' lenézett emberi méltóság! Pedig hol e' harez beáll, ott az akarat megkövesül, 's a' test csak mint gép kénytelenségből, külerő hatása miatt működik, de kedvből nem; a' mi pedig kedvből nem történik, ritkán szokott jól történni, vagy soha.

Nálunk eddig a' földművelés, miként mondom, majd kizárólag jobbágy kezek közt pangott; pangott mondom, mert haladását óriásinak épen nem, sőt — ha a' haza egyik részén észrevehetőnek is, a' másikon annyival hátrább lőköttnék állíthatni. Oka e' veszedelmes gazdasági mirigynek előadám először a' robotban, mert ott gyökerezik, — előadom itt a' dézmában, mint a' gyök kinövésében.

Sok jeles szakértő állítását ismétlem, ha mondom, hogy azon nemzet, mely az ipart aránytalanul adóztatja, ön anyagi, sőt tán erkölcsi gyarapulását is adóztatja. Így, midőn a' földbirtokos jobbágyai termését dézmalja, ugyan akkor dézmalja saját gazdaságát, 's dézmalja, gyériti közvetve az egész haza mezőgazdasági emelkedését is; mert tegyük fel, hogy a' paraszt felejtve bizonytalan helyzetét, megbarátkozva tekintet nélküli állásával meglehetősen kedvel fog földje barázdálásához, folytonos műveléséhez; tele reménnyel néz a' sárgulni indult kalászokra, örömmel tekint a' hizásnak indult szőlő gerezdeket; 's végre öröm, és remény után elkövetkezik az aratás, el a' szüret, 's a' paraszt ismét dalolva fog kedvencz munkájához felejtve sorsa bajait, mert hiszen most arat, most szüretel! Midőn a' kévékbe kötött dús kalászokat sorba fekteti, kereszteteket, vagy csomókat halmoz fel belőlök, végig tekint az élelem rendén, 's mint tábornok annak homlokára áll, 's olvas: egy, kettő 'stb. örömittason borul élettársnéja nyakába mondván: „Anyjok! hisz, harmincz csomó van!” — Majd kimegy szőlő kertébe, édes nyugalommal ölti hátára a' puttonyt, vagy fekteti munka kérésitette vállaira a' esőbőr rudat, 's hordja a' tövére levagdalt érett fűrtöket. Tanczolva tapodja ki fíja a' nedvet, és ő néma elégtelenséggel forrzza ki az ujon abroncsoszott hordót, 's tölti belé csőbrönként a' kiszivárgott mustot; míg végre kifáradtan tüze mellé ül, gesztenyét vesz elé, 's számol: ennyi esőbröt öntöttem be, ez tesz ennyi akót, 's fíjam! hallod? a' farsangon házasodni fogsz, mert harmincz, negyven akó borunk termett.

Illy érzelmek közt fut réjtjére, kender földére, 's mindenütt örül, keble dagad, mert gyarapulást lát! És a' mint örül, a' mint dagad keble, elközelget a' földesúr ispánya is, kezében rajzón, és papiros, és ő is olvas: egy kettő — — — kilencz, ezt beviszi kend az urasági csűrbe — — — egy, kettő 'stb. ezt is, meg azt is 's így tovább. „Ez felül van, olvassuk a' kévéket” 's innét is minden kilenczedik megszünik a' paraszté lenni. — Majd bepillant a' borházba, kezében a' kópálcza, ledugja a' forró mustba, 's kimondja a' mennyiség számát. Ezután következik a' kóstolás; 's ez legjobb, ezt, és ennyit bevisz kend az uraság pinczéjébe — hasonló crisis alá jutnak telkinek egyébb terményei is némi kivétellel.

Az uralmi tiszt elmegy; 's a' paraszt? — a' paraszt gondolkodik, és mélyből sóhajt! mert már nincs meg a' szám, melyre családi jóllétét építé; pedig még több is van hátra; hiányzik a' pap, kántor, iskolamester, harangozó, erdő-mező esöz, kanász, csordás, katonai completa 'stb. 'stb. — Midőn elébbi csillagos öröm-egéből ide a' fekete földbe ekép lerántatik, midőn illy kézfoghatólag dörgi fülébe a' sors: hogy ember, még pedig paraszt ember; akkor búskomolyan fordul élettársnéjához, levert kedéllyel nézi őt, 's szól: „Anyjok! készülünk éhezni!” megfogja fíja kezét az igazságtalanság érzetének jelével, és mondja: „fíjam nem házasodhat!”

Nem mondják önök, hogy e' kép költői; ne mondják, hogy philantrop ömlengések, hazánk eddig elhagyatott néposztályának családi, 's mezei életéből eleven rajz ez, mit az élő tapasztalás annyiszor hite-

leist, mennyiszor valamely paraszt gunyhó füstös falai közé, rozzant födele alá pillantunk. Már pedig e' nép osztály kezében volt, van, és marad az elmondott jogélvezetek mellett földművelésünk, ennek közvetlen kezelése alatt teng mezei gazdaságunk; azért ne csudáljuk, hogy a' gazdagodás derűjét olly soká nem ünnepelhetjük; illy rendszer illy törvény mellett mely a' földiparra ónsulyként nehezedik, mely a' természet kedvét, erejét, életét nadályként szívja, gazdagok csak képzeletben lehetünk, de valóságban nem, mert nem lévén — vagy szűken, gyéren lévén a' nyers természetvény, nem működhetik, vagy csak szűken, gyéren halad a' nemesítő műpar, és kereskedés is, mert alapjuk a' földművelés hasonló kezelés mellett jobblét után sovárog.

Ha áll a' következő axióma: kiki azon arányban adózzék valamiért, a' mivel bír, melyben ezen valaminek hasznait huzza, jótékonyágával él; akkor a' kilenced, és dézmának nemzet- és mezőgazdasági tekintetből legkárosabb következményeit tagadnunk nem lehet; minthogy itt a' mondott axiómában megkivánt arány nem csak alkalmazva nincs, sőt annak több hiányai érezhetők. Vegyük fel például hazánk külön vidékeit, melyekben a' föld termő ereje gyengébb, 's ez által farsztóbb munkát igényel; az aránytalanság legott szembetűnik. A' szepesi, sárosi, vagy árvi földműves, ki sovány földjét háromszor, négyszer felszántani, gyakran trágyázni kénytelen, ha átmérőleg egy hold földön 6 mérő gabonát akar aratni, szinte oda adja évi egész termésének kilenced részét, miként azon békési, vagy Csanád, Torontál megyei jobbágy, ki egy felszínes szántás után, trágyázás nélkül ugyanakkora földön 12—15 mérő búzát arat. Le van e' itt a' költség az egész hasznból húzza? hogy kitudva a' tiszta hasznát aránylag vethetnők rá a' tiszta hasznot? valóban nincs; 's mi sokszor megesis, hogy a' sovány földdel küzdő parasztnak minden tiszta hasznát már maga a' kilenced kimeríti, holott a' termékenyebb telkek jobbágyai a' tiszta haszonnak 1/4-ét sem adják oda.

És itt találhatni gyökér okára annak, hogy silányabb vidékeinken számtalan elhagyott jobbágy telkeink vagynak, melyeket dézma, és robot tartozás mellett ingyen sem vállal el senki.

Nemzetgazdasági szempontból véve a' kilenczedet, kellő figyelemből ki nem maradhat az is, hogy a' dézma a' kamatozó tőkét vagy is a' föld termékenységét csontítja, mert — jobb rendszer, 's gazdasági mód hiányában — elismerve van, mikép a' termékenységnek egyik fő életetője a' trágya, mely nélkül huzamosan jövedelmező gazdálkodást folytatni nem lehet; minthogy — tapasztalás szerint — a' természetből leggazdagabb földek is folytonos műveltetésök által televényüktől megfosztatnak, mely ország csupán trágyázás útján pótolható, már pedig azon rész szalma, mely dézma fejében a' paraszt telkéről elvitetik, oda trágya alakban többé vissza nem kerül, a' honnét a' telek termékenysége annyi részben, mennyiben a' dézma adatott, csontulást szenved. 1)

A' hazai mezőgazdaságnak érdekében fekszik tehát az, hogy kilenced, és dézma nemü adózások pénzbeli kielégítésekkel cseréltesse fel, vagyis, hogy a' dézma adás alól szabad szerződés útján a' paraszt, országos gyarapodás végett mentessék fel.

Királyi.

Takarékpénztári szemle. (folytatás.) A' betételekről A' 300 ftot nem haladó betételekre nézve azokért 5% kamat fizettetik; 300 ftól 5000ig a' pénztár 4 pctet fizet, azon okból: mivel a' 300 ftól felül berakottak, tőkeiket inkább csak bátorság okáért teszik be 's így a' szegényebbekkel egyenlő kedvezésben nem részesíthetők.

Ezen nézet igen méltányos; ez alkalommal legyen szabad értekezzenek a' letétek (depositum) sorsát szemügyre venni. Törvényink a' letett pénz őrzésére a' káptalanokat, szerzetes testületeket és bi-

1) Nemzeti Iparunkat lásd.

róságot rendelik, amazok a' letett pénzt ingyen őrizni tartoznak, ezek hajdan a' letett pénznek 9dét vagy 10dét vették őrizésdíjúl; későbbi törvényink ezt a' letett pénz 1/20 részére határozzák. Ez nagyon felületes törvény; mert kevés időre p. o. egy két hónapra vagy egy esztendőre sok; több évre pedig igen kevés. De mivel hajdan igen kevés pénz volt e' hazában, mai napig is e' törvénynél maradtunk, pedig, kivált devalvatio idejében, a' letétek több millióra rugtak, holott némely szolgáló, — vagy alispánnál, gyakran 100 ezer forintok is heverték letéve hosszú időig. Az illy letétek igen nagy terhére voltak, és vagynak a' bíróságnak mert hány szolgálónak vagy alispánnak nincs hazánkban nádas, szalmás vagy fasindelyes háza; minő rettegésben lehetnek ezen urak, kivált ha nőtlének is, 's házuktól több napra távol lenni kénytelenek; mindenki elgondolja? pedig a' letett pénzért birtokaikkal jót állani köteleztetnek a' nélkül, hogy a' pénzt haszonra fordítani, vele kereskedni, vagy kamatra kiadni nékiek szabad volna. Ezenkívül mint-hogy a' letett pénz sem az adósnak, sem hitelezőnek nem kamatoz, bármelyiké legyen is, későbbben a' pénz szerfölött károsul. A' közjó tekintetéből tehát igen kívánatos, hogy az illy letett pénzeket takarékpénztárak, — hol a' pénztárt katonai felügyezés, vagy megyei, vagy bármi hatósági hajduság őrzi — vennek által, mérsékelt kamatot fizetők azon tekintetből; mivel, a' letett pénz kifizetésének ideje minden pillanatban előállhat: Ebből nem kevés haszna lenne a' pénztárnak is, legtöbbet nyernének pedig vele a' porlekedő felek, mert nemcsak a' 1/20 rész lerovás elmaradna, sőt a' pénz egyiknek a' perlekedő felek között bizonyosan gyümölcsözne, elveszés ellen biztosítatnék, mi jelen intézvényink következtében; már igen is gyakran veszélyeztetett, részint a' bíró halála vagy megbuktával, részint szerencsétlenségével, nem említvén a' különben igen ritka csalfaságot. De hogy némi képzeletünk legyen azon borzalmas károsításokról, mellyeket a' porlekedő felek szenvednek a' letétel által, lássunk egy példát. Legyen

A' letett tőke . . . . . 100000 ft.

A' bírói összes jutalom $100000/20 = 5000$ ft.

A' pör lefolytának ideje . . . . . 10 év

adna a' takarékpénztár 100 ft 5tot . . . . . 5 ft.

lészen a' vesztő félnek a' kára 10 év alatt 5 pcenttel $100000 (1+0,05)^{10} 0,95 = 67889$ ft 50p*; 4% $100000 (1+0,04)^{10} 0,95 = 53024$ ft 30 pénz azaz, akár az adós, akár a' hitelező, de az egyik bizonyosan 67,889 ft. 50 pénz elvesztett 10 év elforgása alatt; ha pedig káptalan őrzi vala e' pénzt, mellynek fizetés nem jár: akkor a' vesztés 62,889 ft 50 p. És 4% kamat mellett 48024 ft 30 p. vagy is 10 év elforgása alatt 2/3 vagy 1/2 annyit vesztenek a' porlekedők, mint mennyi a' letett tőke. Ha pedig az illy pörök még tovább tartanak, ezzel a' vesztés is tetemesb, és így letét — helyül, jobb hely, a' takarékpénztárnál nem is lehet.

A' kamatfizetések dolgában 31 §ból látja értekező: hogy az egész nehéz számadás krajczár-törredékekkel folytattatik. Bizony ideje volna már a' francziák által behozott; az olaszoknál 's némelly német tartományokban el is fogadott 's olly jó sikerrel használt tized (decimalis) törredéklábat a' számadások egyszerűsítésére 's könnyítésére behozni; a' krajczár törredéket kiküszöbölvén 's helyébe a' régi magyar kispénzeket (denari) visszahozván. Hihető ugyan hogy a' pénztárnok segédtablakkal él, a' tartozások bevétele 's kifizetésében: de azért mégis fordulnak elő gyakran esetek, hol a' sokszorozás és elosztás elkerülhetlen; kivált ha idővel ki, és beszámításokba is ereszkedik az intézet; milly terhes 's tévedékes illy esetekben a' krajczár-törredékbeli számítás, tudni fogja minden szánandó számadó, ki forint 's krajczárral bajlódni kénytelen. Ez okból a' kispénzzeli számvetést nem ajánlhatni eléggé. Experto crede Ruperto. Hiszen nem újság ez most is. Az olly uradalmakban, mellyek birtokosi annyira nem korcsosultak el, hogy azt hinnék; mikép e' terjedelmes hazában honfiakat jó fizetés mellett sem találhatni, kik gazdasági számadást vezetni képesek legyenek; a' számadó tisztviselők mint a' pápai, tatai 's gesztesi és más uradalmakban, mai napig is kispénz (denari ungrifd) törredékek számolnak, nem engedvén magokat a' jótól az ausztriai krajczáros divat által eltántorítottatni.

A) A' status és Eszterházy papirosok csak pesti lakosoktól vagy azok kezességére, a' csarnoki ér-

$$*) p=100000; \eta=0,05; n=10 \\ v=p \left[\frac{1+\eta}{1+\eta} - 0,95 \right]$$

ték 3/4-re előre fizetett kamatokkal, csak hat hónapra fogadtatnak el az időközben lehető lejjebb szállási (csökkenési) érték ráfizetésével, mellyhez csatoltatvák a' kereskedelmi bank 500 ftos részvényei 2/3 értékben 3 hónapra.

Ha ezen nehezítések arra valók; hogy a' börze-játék gyéritessék, igen helyben hagyhatók; különben értekező fölőlegnek találja; mert béke idejében nem ingadoznak a' statuspapirok annyira, hogy 3/4 értékkel a' takaréktár veszélyeztetve volna: vagy hogy 6 hónapnál tovább reá kölcsönzeni nem lehetne; előre fizetett kamatokkal, sőt ha ingadozna is, talán czélszerűbb lenne 2/3 értékben bevéve, 1/2 vagy 3/4, vagy 1 évre kölcsönözni: mert a' statuspapir birtokosa sokszor földbirtokos is, ha 1/4 vagy 1/2 évenként kénytelen pénzt hajhászni bizony könnyen uszorások kezébe kerül: mi pedig kívánsága nem lehet az intézetnek. E' mellett a' pesti jótállás is pénzbe kerülhet a' szegény papirbirtokosnak. A' kereskedelmi bank-részvényekre pedig, mellyek állása helyben mindig látható, hosszabb időre is lehetne kölcsönzeni.

Az aranyok iránt tett intézkedés az aranyat forgásból kirekeszti 's a' bankjegyek szaporításának szükségét idézi elő: mi csupán akkor volna ránk nézve kívánatos, ha magyar jegybank is léteznék. Egyébiránt az arany ingadozása talán csak ollyan, hogy vele inkább nyerhetni, mint veszthetni, kivált ha az folyama alatt néhány kispénzzel alább számítottatik 's vitetik be.

B) Váltólevelekre kamat előfizetése mellett 3 vagy 4 hónapra kölcsönöztetik pénz.

Ezt ha értekező úgy érti hogy a' váltólevelek leszámítolva (discontirt) kifizettetnek, akkor a' 3 vagy 4 hónapi kölcsönzéseket előre fizetett kamattal fel nem foghatja, mert akkor a' lejáras bizonyos idejeig ki van a' pénztár elégtive, ezen idő pedig nem mindig 3 vagy 4 hónap; ha pedig úgy kell értenie, hogy a' pénztár leszámításba nem ereszkedik, csak 3 vagy 4 hónapra veszi meg a' kölcsönzött pénz kamatját: akkor, a' pénztár magát sok haszontól fosztja meg, és a' váltóbirtokosnak, kivált ha lejáras ideje több 3 vagy 4 hónapnál, nem kis galyibát okoz. Mert tudjuk, hogy a' leszámítások kamatai a' szokott 6%nál magasbakt szoktak lenni, mellyből egyébiránt, a' bankoknak és akármi pénztáraknak legtöbb hasznok szokott lenni.

C) Pest- és fehérmegyei fekvő nemesi birtok 1/3 becs áraig kölcsönöz a' pénztár, ha szükségésnek találattatik azt zálogba átvéve akár melly nagy summát a' szükséges és elsorolt ovások mellett 6%tel (ugy látszik) hosszabb évekre is.

Ebből világosan látszik, mily helyesen fogta fel az érdemdús társaság földbirtokosink szomorú állását, 's így töle telhetőleg nagyszerűen kíván azon segíteni, hogy az uszoráskodó pénzbirtokosok által hitelbank hiányában jobban elne nyomassék. Itt mindazáltal a' földbirtokosok fölsegéllésére még azt ohajtaná értekező, hogy mivel hosszabb időre is kész a' pénztár kölcsönzeni, a' kölcsönt törlesztési kamatokra sziveskednék adni, vagy le huzási kölcsönt adni. Így nemcsak a' földbirtokosokon szerfölött sokat segítne; sőt maga sem jönne azon kellemtelen és káros körülményekbe: hogymint hallatszák, 70 és 80 ezer forintja is hever a' pénztárban 's nem találkozik senki ki azokat biztos hypotheka mellett kívenni kíváná.

A' törlesztési kamatra kölcsönzés abból áll (mint már más alkalommal értekező előadta) hogy az adós évenként a' kiakudott kamatnál nagyobb fizet, hogy ez által bizonyos évek leforgása után a' tőke is végkép lehajoljon p. o. ha valaki felvesz 100 ezer fto 6%tes kamatra; de fizet évenként 7 pcentes kamatot; ezen 1 forint kamat évenként tőkésítve, kamatok kamatival 33 év és 144 1/2 nap alatt letörlik az egész adóságot, ugy hogy ez idő eltelvén, az adós többé sem tőkével sem kamatokkal nem tartozik. Ha valaki a' kiakudott 6% kamat helyett 8 pcentet fizet: szabadul terhétől 23 év és 289 nap alatt; 9% kamatot fizetvén: szabadul 18 év 311 nap alatt; 10% kamattal pedig: 14 év 197 nap alatt 'stb.

A' le huzási kölcsön pedig abból áll hogy a' pénztár minden 100tól bizonyos procentet le huzván ad kölcsönt: az adós fizeti kamatját, mintha mi sem huzatott volna le, és a' ben maradt summa kamat és közkamattal bizonyos idő alatt letörli az egész adóságot, melly idő múlva ha mindig kamatját fizette, semmivel sem tartozik a' pénztárnak p. o. ha valaki 100 ezer forint le huzási kölcsönrel 6% kamatra; 3% le huzással vesz fel; kap csak 95000 ft; fizeti pedig a' 100

ezer forintnak 6%tes kamatját; szabadul terhétől 51 év 150 *) nap alatt. Vagy ha 10% le huzást enged: kap 90,000 fto; fizeti a' 100 ezer 6%tes kamatját 39 évig és 188 napig; 39 év 's annyi nap után semmivel sem tartozik többé a' pénztárnak 'stb. Ha pedig mindezekhez a' kiszámítás és beszámítás jótékonyaságit is köti, vagy a' netalán későbbben hozott kamatot is, hola' hypotheka biztos, tőke-felmondás nélkül beveszi, a' kamathoz járó kamatokkal; vagy ha a' kamatot kelletnél korábban hozná az adós, ezt is elfogadja, visszaengedvén, annak a' korábbi időhöz mért közkamattal; olly jótékonyan hat a' földbirtokosok boldogítására, hogy vérszopó uszorások kezébe egy szerény birtokos sem fog esni: ki pedig uszorásoknál keres segédelmet, az illyen talán fizetni sem akar, 's talán mások megcsalásában keresi boldogságát: Ha illyeneket az uszorás excorinatorok pimasz szerege le fog nyúzni, csak érdemlett sors érte őket.

A' (D.E.F.ésG.) pontok alatti rendelkezések igen czélszerűek, kivéve a' 39 §, hol az mondatik ha a' kölcsönző az évnegyedenkinti kamatokat kiszabott hatánapra nem fizeti, illy esetben az egész tőke felmondottnak tekintetik: az évnegyedenkinti talán nyomtatási hiba fél évenkinti helyett: miután 35 §. G. Nro IV. fél évi kamat említettik. Az évnegyedenkinti kamatfizetés egyébaránt, kivált Pestől meszebb lakosokra nézve igen is terhes volna, főleg mikor a' fél évenkinti fizetés is sok tekintetben földbirtokosokra nézve terhes, kik nem futhatnak minduntalan Pestre, ez okból szükségesek a' kiszámítások, hogy bárki csak egyszer hozza is évenkinti kamatját az az elmulasztott időig tartozó kamat kamatját is megfizethesse.

VIII d. Rész. Azon jótékony biztatásban, hogy ha az intézet tartaléktőkéje idővel annyira szaporodnék, hogy annak bátorságosítását, és költségét fedezné, ezen fölősség az intézettel rokon jótékony czélokra p. o. az ötös kamatoknak hatos nevelésére fog fordítatni, értekező nem osztozhatik, egyfelől mivel a' pozsonyi, bécsi 's több takaréktár a' takarékosnak mindenütt csak 4%tet biztosít; más felől mint értekező több helyen említé, a' kamatok csökkentésére szükséges ügyelni. Sőt inkább a' takarékosok névszerinti kamatja még most 4 1/2 pcentre lenne csökkentendő, idővel 4% végre mint az angol equitable society: 3%re.

Alig végzé be értekező takarékpénztári szemléjét, midőn megjelent a' Jelenkor folyó évi 58ik számában Fáy András urnak egy igen becses czikke a' létező és létesítendő takarékpénztárak ügyében; örömmel üdvözli értekező e' czikk fen tisztelt érdemes íróját e' téren nemcsak azért, hogy egyike azon nagylelkű alapítóknak, kik a' tárgyalt jöltevő takarékpénztárt életbe lépni segítették, hanem ezenkívül tárgyavatott, tudományánál fogva, e' korszerű intézet célirányos létesítésére nagy befolyással lehet hazánkban; hol ez érdemben még igen kevesen hallatták utasító szövegeit, sőt kik hallatták is, helyelközzel talán annak lényegét 's kellekeit illőn fel fogni nem bírták.

Illő méltánlyással fogadja értekező a' tisztelt urnak azon nézetét, hogy a' takarékpénztárakat, mint a' legszegényebb de takarékos nép segédelmi kuttforrásit, nem kell olly intézvényekkel keverni, mellyek a' fő szempontot a' legszegényebb nép érdekét veszélyeztethetnék, vagy a' figyelmet innen mellékes czélokra vezethetnék. Ez okból nem látszik javalni sem a' depositumok kezelését — talán az életbiztosító pénzek elfogadását, — sem a' kamatok illy utoni csökkentését.

Osztozik értekező a' fen tisztelt urnak azon nézetében; hogy fő czél legyen takarékpénztáraknál a' legszegényebb takarékos nép boldogításának nézete: 's ezért még hozzá tétetni kívánja, hogy ezen czélra minden kigondolható intézkedés elfogadandó mellyek ezen czél még sikeresebbé tenni képesek: Ezek közül még is:

1ör Legfőbbnek találja a' szegény takarékosok boldogítására a' letett (depositum) pénzek kezelését. Itt ugyan nagy tőkék is fordulhatnak elő; de ezek a' takarékosok hasznait nem hogy zavarnák, sőt tetemesen szaporítják. Vegyünk csak tollhagyre mindjárt meg fogunk ez állításról győződni: p. o. talán nem mondunk sokat, ha állítjuk hogy a' bekeblezett két

*) az évek száma = n; kiakudott kamat = r; behuzási kamat = e
$$n = \frac{\log \frac{1}{e}}{\log(1+r)}$$

(Pest és Fehér) megyében a depositumi összeg tehát középszámmal. . . . . 500,000 ft.

Kié legyen a letett pénz? ezen pör forgását közép számmal vehetjük talán 15 évre 15

Ha a takarékpénztár 6% tel kölcsönözhet vagy is forgat. 6%

Ellenben a letett pénzért fizet csak 4% kamatot 4%

leszen számvet. törv. szerint a nyereség 15 év alatt 500,000[(1+0,06)^15(1+0,04)^15]=277,805f.-p.*) azaz 15 év alatt, mikor majd az 500 ezer forintot kifizelte, marad a takarékpénztárban tiszta hasznul 277,805 ft.

Már most kérdem: kié ezen nyereség egy philanthropiai takarékpénztárban? — A letetők nem; mert ezek 4% tel már kielégítették; a részvényesek nem; mert ők nagylelkű áldozók inkább, semmint a szegények fillérjeiből hasznot huzni kívánának 's így senkié másé mint a takarékos szegények szolgáké és szolgálólányoké? Ugyan kérem: nem volna e károsott, hol letételek mutatkozhatnak, ezen szép hasznoktól a szegény népet megfosztani talán valami systemához ragaszkodás miatt kivált akkor, midőn az illy letételekből talán szintannyi haszna leendne a takarékosnak, mint betett, és 5% kamattal fizetett, csekély vagyonszámból; annyira hogy ha a takarékosnak 4% kamattal ígértetett volna is, a depositumok hasznával mégis talán 6% vagy 8% ben is részesülhetne? Fenebb már előadtuk a pörlekedők azon hasznait mit a takaréktárba letételtől okosan reményelhetni; de még ennél több tekintet is javasolja a pénzke ide tételét. Mert a hazára nézve vajjon kívánatos dolog é, hogy annyi depositum haszon nélkül heverjen a bírósági ládában? Hiszen illy kincseink, mellyek csak egy gombostű előállítását sem eszközlik: hihető ezer mázsánként hevernek a kárpátok gyomrában. Hát a letett pénzek is illy tehetetlenek legyenek a pör lefolytáig, mikor azok talán ismét milliókat érő iparművet állíthatnának elő? — Nem csekély kincse fekszik ezen prókátoros hazának a depositumokban, bár forgópénz szükét a legnagyobb mértékben szenved; 's ezen szenvedést még tovább is csak behunyt szemmel nézzük? — Bizony ideje volna már hogy a törvényhozás ez uton is gondoskodnék árva nemzetünk boldogításáért. Egyébaránt hogy értekező jobb helyet a depositumoknak nem talált a takarékpénztáraknál; annak oka lehet az ó csekély belátása: de hogy mások legalább jobb terveket készíthessenek, szövegeznék szükségességnek találta

2or) Az életbiztosító tőkék kezelését. Nem juthat ugyan az életbiztosító tőkék hasznából ildomosan a szegény takarékosoknak egy fillér is, mert az itt mutatkozható tartaléktőkéből másoknak rész nem juthat, mint a biztosítottaknak: így tehát ezen igen szövevényes pénzkezelést a takaréktárakból ki kellene hagyni 's más külön életbiztosító intézetet létesíteni? —

Hogy az élet biztosító intézetek épen olly kiáltó szükségek fűdözésére valók, mint a takarékpénztárak, hogy az erkölcsök nemesítésében, a polgárok nyugasztalása s boldogításában semmivel sem játszanak kisebb szerepet; ez csak rövid gondolkodás után is igen világos leend. Mennyi a szegény ref. evang. 's óhitű lelkész, iskolamester, mennyi a helységjegyző? mennyi a gazdasági tisztviselő? kinek még hosszabb 's leghívebb szolgálata után sem jár nyugdíj; vagy talán olly csekély, melly kevéssel jobb az alamizsnánál? Ezek többnyire úgy élnek mint az ég madarai napról napra a jövővendőnek félelmétől borzalmosan elnyomtatva; kiknek még azon szerencsétlen körülmény is neveli kinaikat, hogy méltán vagy méltatlanul vesztett szolgálataik helyett újabbat nem mindig kaphatnak; özvegyek, árvák, tehetetlen öregek több százezeren zokognak és éheznek: mit a cselédségről nem mondhatni, mert az szolgálatot mindig talál, még erőben van, végre befogadják őt a kórházak. Legfájdalmasab pedig az, hogy a jobb erkölcsűek szenvednek inkább, kik fiatal korukban sem nem loptak, sem nem csaltak. Így az életbiztosító intézetek épen olly nélkülözhetők mint a takaréktárak. De mit tegyünk tehát? — Külön intézetet alapítsunk philanthropiára alapultat? — Nagylelkűséget áldozatokra mindég és örökké nógatni, zaklatni 's talán némileg erőtetni nemcsak illetlen, de káros is lehet; mert jöhetnek más talán sürgetőbb szük-

ségek, mellyekre majdigen vékonyan szivárgó források maradnak fen. Vagy nyereszkeskedő részvényekre alapítsuk ezt is, amazt is, 's ezzel a napi költségeket két vagy több annyira szaporítsuk, pénztárakat több helyen alakítsunk? 's ezzel a szegényebb néposztály reményét, boldogságát csontkítsuk? — a pénzvesztés veszélyeit szaporítsuk? — mind ez hibás számvetés volna. Megkísérték már ezt némely megyei jegyzők, némely protest. egyház vidékek, de az eredmény illy szétszórt érdekekben olly csekély, miről szót is alig tehetni; nem említvén hogy a pénzvesztés, tűz ellenalusi nádas és szalmás házakban biztosítva sehol sincs; de mi több még az illy falusi özvegy 's árvapénz 's nyugdíj kezelő-intézetek a betett pénzt sem forgatni nem tudják, sem halomási alapokra állítani fizetéseiket nem értik el annyira, hogy ezek nem egyebek, mint a társulatban volt, tehetlenné vált tagok, és azok özvegyei 's árváinak kölcsönös segedelmezése, melly segedelmezések egyébaránt ha takarékpénztárba vagy életbiztosító intézetbe tétetnének, az eredmény egyszerű 's az illetőkre megnyugtató lehetne. Ezen nézetek tehát azt kívánják, hogy életbiztosító intézetet a takarékpénztárral egyesüljön. (Vége köv.)

A Klásdedővő Intézeteket M. O. terjesztő Egyesület t. Pest vármegye és sz. kir. Pest városa részéről meghívott törvényes biznosság előtt f. évi Julius 31. tartá a n. Casinóban ez idei sorshuzását azon 20 pftos részlet kötelezvényeknek, mellyek mint a központi képző példány intézet épületén fekvő teher 5% kamataikkal együtt legfeljebb 10 év alatt beváltatni ígértettek. Elsőben is felolvastattak az egyesület kötelezettségének programja, a kötelezvény tartalma, és azon jegyzetek, miket az egyesület a kötelezvények beváltására nézve tendőkül kifizető, 's illő tudomás végett a szelvények lapjára feljegyezteni rendelt. Ezután bemutatott az ezen kötelezvények kezeléséről vezetett pénztárnoki számadás, mellyből kitéstett az, hogy 193 illyenmü kötelezvénynek ára fizetett be pénztárunkba, Steinbach József ur azonban szíves lévén mindjárt a befizetés alkalmával kötelezvényét az egyesület javára visszaajándékozni, e' szerint már csak 192 kötelezvény szám vala sors huzás alá terjesztendő. A tett ígérethez képest ez idén 20 illy részlet kötelezvényt kellvén beváltani, a kihuzott kötelezvények számai, 's tulajdonosaik következők: 92 szám tulajdonosa: Girsik Károly; 141k: Amtmann Ferenc; 121k: Kozma Vazul; 93k: Girsik Károly; 26k: Tuppy József; 171: Koppély Fülöp; 115k: Sandner Vilmos; 177k: Mitterdorfer János; 116k: Halbauer János György; 58k: Nádosy István; 17k: Tuppy József; 55k: Nádosy István; 108k: Fröhlich Frigyes; 42k: Tuppy József; 127k: Aigner Ferenc; 61k: pesti izrael. keresk. testület; 46k: Tuppy József; 189k: Fleischl Sámson és Dávid; 73k: pesti izrael keresk. testület; 182k: öz. gr. Chotekné. Ezen számú kötelezvények kamataikkal, mint szintén a ki nem huzottak kamatai is a kötelezvény és szelvények előmutatóinak f. évi decemb. 31én Antal Mihály pénztárnok ur által (lakik Borz utca Boronkay ház) foglalkoztatni. Nádosy István ur az 55. sz. kötelezvényét az egyesület fölségélése végett vissza ajándékozván, ezen nemes tette által újabb forrá hálára kötelezte le magát iránt az egyesületet. — Választványi határozatból közli Stuller Ferenc egyes. titkár.

Meghívás a jégverés ellen kölcsönösen bizt. magyar egyesület közgyűlésére. A szabályok 21dik §ának értelmében, melly ekképen szól: Minden évben Pesten, augusztusi vásárkor közgyűlés fog tartatni. — Az első években, mi alatt az ideiglenes egyesületi kormány hivatalokodik, a gyűlés ezéjla nem más lesz, mint hogy abban a tagok ezen egyesületét érdeklő panaszait és javaslatait előadhassák: alulirt kormányzó választvány részéről közhírré tétetik, miként ezen egyesület közgyűlése pénteken augusztus 22ik napján délutáni 5 órakor a nemzeti casino teremében fog tartatni, mellyre az egyesületi tagok ezennel tisztelettel meghivatnak. A jégverés ellen kölcs. bizt. magyar egyesület kormányzó választványának Pesten 1845dik évi július 12dik napján tartott üléséből. Havas József m. k. elnök. B. Bánffy Pál m. k. korm. tag. Weisz Bernát Ferenc m. k. igazgató.

Beregbi. Még egy szó a tisztujítás felett. Vannak egyedek, kik a tisztikarból kimaradást, mintegy szegény bélyegét tekintik; 's képesek az egyedi becsületességet is halálra kiáltani, nem gondolván meg azt, hogy az igazsággal a gyűlölség, ellenség, mint gomba nő. Nem gondolván azt mi sok körülmény vágja be magát három év alatt az egyedi élet körébe, mi sok komám, sógorom, bátyámnak, kellett az urrá, önné vagy más illyenmü nevezetűekké válni a törvény kiszolgáltató egyed előtt. Nem tudván azt, mennyi tevékenység rejti magában már megválasztás előtt a jövő évek mirigyzeit; hány bukkott alperes kiáltja el a halált, nem a törvény, de

annak képviselője felett? hány önféjű lármazza saját gyengeségét a bíró képzetlenségére? és még isten tudná mennyi viszony! mennyi értelem! Kérdezzük meg a népet, fogja mondani „csufosan ki marad“ pedig ki marad a legtisztább erkölcs, a legigazabb kebel! ki minden, ha népszerűség, és még sok egyéb nincs!.. Nem akarom a kedvezést szív sajátá tenni, nem a multat tovább fejtegetni, csak tartott gyűlésünk tényeit sorozom elő. Volt főügyészünk Polchy Gáspár, húzamos betegsége miatti, hivatalpályájáról tisztujítás előtt kelt leköszönő levele felolvastatván, 's érdeme jegyzőkönyvileg ösmértetvén el, sokaknak kebel-fájdalmát idéző föl. Ó exja Vass Antal első tisztü alügyészt, huzamosan vitt hivatala érdeme mélytánylatául tisztü főügyészi, Desseffy János alszolgabíró, főszolgabírói, Guthy István érdemes ősz csendbíztost szolgabírói czímmel megtisztelni kegyeskedett. Tiszteletbeli tisztviselők kinevezését czélszerűtlenné, 's a pénztárra nézve nagy tehernek látván ő exja, csak a szerfeletti szükség esete pótlására nevezte ki néhányat. Eskütteknek: Komáromy Mihály és Horvát Istv. ügyészeknek Janka Károly, Kozák Zs., Horvát Alajos, Uszky Bertalan, Székely Benedek, Kovács Gergely, Baksai Ferenczet, és Váczy Lajost 'sat. Jegyzőknek Komlóssy Istvánt, és Uray Gyulát. Jelenleg létező jegyzői kar szaporítását, mind a' rendek mind ó exja szükségesnek látván, ő felsége engedvényezése hódolattal megkéretik. Olvastatott Liptó megye, nyomorát tudató levele, a szolgabíráknak segélygyűjtés végett eljárás meghagyatott. Fölvétetett a httanács urbárialis természetű tárgyak elkülönölt jegyzetbeni fölterjesztését sürgető intézvénye. Illy tárgyaknál, hol a' rend, pontosság, jog, 's igazságosság elvek, ha egy kevéssé húzamosan foly is a' szóvita, megbocsátható; különösen conservatív uraink, nagyon szeretnek csiklandós eszméket pörgetni leajkaikról a' zöld asztalra, pedig bizony ebben nincs municipális jog! végre még is lön győzelem; különös jegyzőkönyv fog vitetni az első aljegyző által az urbárialis ügyekben, hason minőségben terjesztetvén föl. Ó Felsőgtől a' kormányzói eskü körül tett észrevételünk kiegyenlítésére, 's megnyugtatónkra felküldött forma leérkezvén, saját eredetiségében elfogadás, 's minden hiba nélküli lévén annak megtartására utasítottunk. Szönyegre került azon akadály, miszerint a' postákon semminemü pénz nem küldethetvén, általa a' közlekedés tetemesen csökken. Ó felsége e' tárgybani intézkedésre — miszerint meghatározott összegig ezen utoni küldés lehető lenne — hódolattal megkéretni határozatott. Megyei pénztárunk kezeltetése ó exja áttekintése után helyben hagyatvára már megyeileg rég elhatározott azon tény életbe léptetését, miszerint az incassatió egy szolgabíró jelen legyen, indítványozá, melly, — előnyül szolgálván a' tett határozat is — elfogadtatott; hasonlag a' megyétől kölcsönzött egyedek kamatlefizetésére évenként két határ idő u. m. szeptember és marezius elsője határozatott, nem tevése esetében tisztü ügyészi felperesség alatt — rögtön beveendő, pénztárnoki jelentés szolgálván előnyül a' ki nem fizetett egyedek sorozata kitadására. Fölvétetett a' ht. tanácsnak megyénkben létező tűzkármentesítési társulat működésére szolgáló alapszabályok tudatását tárgyzóertesítés esetéig, működését felfüggesztő intézvénye, okul szolgálván az adózók kötelezettsége is. Ámbár a' kötelezettség a' beállott nemesekre nézve, elnöki jelentés szerént nem fizetés esetében szinte igen terhes, ezen körülmény a' választványnak felvilágosítás végett kötelemségül tétetett. N. Bánya kir. város megszólítást tárgyzó levele, minthogy még diplomatiai uton „kedves barátink és atyáknkfjai“ megszólításra nincsenek felhatalmazva a' megyék irányában. — alispányilag tudósíttatni határozatott a' szokott czim megtartására. Ó exja előterjeszté, miképen azon álladalom, hol a' fegyrendszer ingatag, rendetlen, tisztviselői hanyagsággal teljesen épült alapon nyugszik, ott az erkölcsiség süllyedt, a' békók mint megannyi ismételt rablások mássai, a' személy és vagyon bátorság levegői eszme, szóval ott boldog nép nincs, nem lehet, jónak látna az általa megyénkre alkalmazólag kidolgozott fegyelmi javítást elfogadni: *)

Iször A' várnagy tartozik a' beküldött rab fölől, a' különben is helyben lakó ügyésznek rögtön

*) Fogadja tisztelt levelezőnk szives köszönetünket a' figyelmet érdemlő javaslatnak terjedelmes közléseért: vajha e' téren minél több utánczója akadna ns Bereg megyének. Szerk.

*) $\pi = p[(1+i)^n - (1+3)^n]$

jelentést tenni, 's a' bekísért rab vádirományait, minők: önvallomás, esemény leírás 's tisztvi vizsgálat, a' tisztvi főügyésznek személyesen általadni, ki is a' vádleveleket megvizsgálva, ha a' vád és bün megismerésére kívántató történetleírás 's önkénti vallomás be nem küldetett volna, köteles a' rabot az illető tisztviselőhez, ki a' történet-leírás, önkéntes vallomást, 's körülményekhez képest a' tisztvi vizsgálatot beküldeni elmulasztotta, 's ez által arra nyujt alkalmat, hogy a' rabkörüli rendes eljárás lehetlenítessék, vizszakisértetni, a' visszakisértetésre megkivántató költség, ugyanazon tisztviselő fizetéséből lévén az alispáni hivatalnak, a' fő ügyészi hivatal által teendő jelentés következtében megtérítendő 's illetőleg lehozandó.

2szor. A' tisztvi ügyész-annyival kevésbé a' várnagy a' fentebbi pontban megnevezett vádiratok: úgymint legalább is esemény-leírás 's önkéntes vallomás nélkül rabot által nem vehet.

3szor. A' rab irományiból ítélet előtt a' tisztvi ügyész köteles meghatározni, mellyik rab milly bánásmódot kíván, milly vasba, és tömlöczbe zárható, nehogy kisebb vétségű rabokat, vagy talán csak gyanuból is behozottakat vétségöknél terhesebb büntetés érjen, már ítélet előtt, ezen tévesztett bánásmód által a' börtön a' helyett hogy javitana, erkölcsiségöket megvesztegesse.

4szor. A' tisztvi ügyész a' rabbal együtt beküldött irományok szorgos egybevetése után, meggyőződván a' felől, hogy a' kérdéses büntett az említett oklevelek által olly világosságra hozva nincsen, hogy azok nyomán annak idejében végítélet hozathassék, a' hiányok kipótolhatására 's a' kellő próbák megszerzhetése tekintetéből, az illető tisztviselőt azoknak a' legközelebbi törvényszék idejeig leendő megszerzésére hivatalosan megkeresendő, azon esetre, ha tanúk kihallgatása leneszükséges, a' kérdőpontokat is megküldvén.

5szor. A' várnagy köteles a' tisztvi főügyésznek naponként a' rabok állapotjáról a' kiadott formulare szerint jelentést tenni hogy ezen jelentés által kellő evidentiában legyen a' rabok száma, azok szabadulásának napja, az ítélet mikénti végrehajtása, úgy nem különben azon körülmény is, hány rabnak szolgáltat ki naponként kenyér? 's hány van a' maga kenyeren?

6szor. A' rabok tömlöczzeit a' tisztvi főügyész vagy elfoglaltatása esetében általa kirendelt és a' megye székvárosában lakó tisztvi társa, várnagy és sehorvos jelenlétökben legalább minden héten egyszer vizsgálja meg tisztátalanság avagy rendetlenség feletti szoros örködés szempontjából. Minden két hétben pedig a' megyefőkormányzójának 's az alispáni hivatalnak a' történetkről, börtön és rabok állapotjáról a' tisztvi főügyész jelentést tenni köteles.

7szor. Rabok télben öt, nyárban pedig esti hét órán túl a' börtön-szobákon kívül nem maradhatnak, úgy nem különben azon visszaélés is megszüntetendő, melly szerint némely benső szolgálatok tételére, a' rabok közül számosabban konyhákra, 's más szolgálatok tételére egész napokra, sőt hetekre általános szabadságba tételnek, már csak azon egyszerű oknál fogva is, mivel az ítélettől önkéntesen dispensálgatni, senkinek hatalmában nem áll, 's egyforma elzáratásra ítélt rabok közül egyiknek sorsát a' másikénál könnyebbé tenni a' birói hatalom sértése 's az ítélet önkényes megváltoztatása nélkül nem lehet.

8szor. A' börtönök kevés száma szükségessé tévén hogy a' rabok egészséges állapota is figyelemben tartassék, e' végre az el nem ítélt rabok naponként négy u. m. délelőtt és délután két két óra hosszant a' megye udvarán felügyelés mellett szellőtessenek, hogy pedig ez alkalommal a' foglyokkal idegenek ne társalkodhassanak, sőt érintkezésbe se jöhessenek, de továbbá azon visszaélés is eltávolítassék, mellynél fogva a' tömlöcz udvarán szabadon járkálók, a' tömlöczöknek alacsonyan helyezett ablakainál ácsorogván, a' rabokkal szabadon társalogni tapasztaltnak, 's ezáltal nem csak a' büntettek elpalástolása, tanúk megvesztegetése, hanem szesz italoknak, 's más tiltott szereknek a' börtönökbe való belopása is eszközöltethetik, szükségesnek látszik azon márrégibb időben tett rendelést megújítani, hogy a' tömlöczház udvarára nyíló kapu és ajtó éjjel nappal zárva tartassék, tűzveszély vagy más hirteleni közönsülést kívánó eseteken kívül ki ne nyitassék; továbbá hogy a' megyeház nagyobb épülete szegletétől a' börtön-épületig kőfal vonassék, melly a' hátsó udvart kétfelé válassa. Ezen kőfalon mindjárt

a' tömlöczház ajtajánál hagyassék ajtó, a' közepén pedig kapu, hasonlólag csak szükség esetében kinyitandó. Ezáltal eléretik az, hogy a' rabokkal idegenek érintkezésbe nem jönek, 's az ítéletnélküliek naponkénti szellőztetés több ember örködése nélkül eszközölhető lésszen.

9szor. A' megítélt rabok ítéletökben megsabott közmunkákra alkalmaztossanak 's az ítélet tartalma betü szerént hajtassék végre.

10szor. Igyekezessék a' tisztvi ügyész — mennyire lehetséges — felügyeltetni várnagy és káplár által, hogy nagyobb vétségű elítéltrabok, a' kisebb vétségűektől, annyival inkább csak gondatlanságból vétkezett raboktól külön zárattassanak, 's közöttök gyakori társalgás által bün-szövegség ne kötelessék; mert a' felügyelés elmulasztása sokszor bünmerénynek végrehajtását húzza maga után, mi által a' büntető jog kijátszása önként következik.

11szor. Megyénkben, hol egy évben csak négyszer tartatik törvényszék, 's a' büntető törvény kiszolgáltatása egy évben csak nyolcz hét alatt történik évnegyedenként, felette kívánatos, hogy ezen igen kevés időre szabott büntető eljárás a' törvényszékek alatt tisztvi ügyészi készültség miatt el ne vesztegetessék; — ez okból a' tisztvi ügyész törvényszék kezdetével előleg nyujtsa be az ítélet alá tartozó rabok névsorát, kivonatban törvényszünet alatt az actákat egészítse ki, az illető szolgabírói vagy más hivatalokkal vizsgálatokról értekezvén, egyszersmind pedig büntető pörökben, mind a' tisztvi ügyész, mind a' vádlott részéről a' kölesönös vitatást tegye meg, meghatározatván, hogy a' vádló 's védő tisztvi ügyésznél a' pör 25 nappal tovább törvényszünet alatt nem maradhat, ez idő elegendő lévén a' védelem elkészítésére, — ha az acták kiegészítése más megyével, vagy más megyének egyes tisztviselőjével való levelezést is szükségessé tenné, ez is törvényszék idejeig t. főügyész által megtéessék.

12szor. A' tisztvi ügyészi hivatal, nem csak közügyeletű pörökről, de az elhatározott crimális és fiscális actiókról is, külön lajstromokat tartani köteles, hogy ezek kellő evidentiában tartassanak, 's főkormányzó vagy alispáni rendeletre bemutatathassanak.

13szor. A' tisztvi vizsgálatbau foglalt tanúkat, az illető rabbal szembeállítandó személyeket 's károsokat, a' tisztvi ügyészi hivatal tartozik a' büntető törvényszék első napjára beállítatni illető szolgabírák által, még pedig hogy a' büntető t. szék eljárása tanú hitelesítésekkel meg ne szakíttassék a' tisztvi vizsgálat hitelesítése törvényszék első napján előleg történnék, 's míg ezen hitelesítések végbe nem mennek, az acták ne tárgyalassanak, 's így a' tanúk hitelesítése a' törvényszék első pár napján lenne végrehajtandó.

14szor. A' rab beküldésekor szolgabíró vagy esküt egyszersmind a' rab vagyonát is írja össze és zár alá vegye, hogy kártételek esetében a' megkárosított, kármentesíthetessék; úgy nem különben a' rab tartására tett költség a' honi pénztárnak megtéríthetessék; mi úgy lenne ezközlendő, hogy azon ítéletek, mellyek magokban kármentesítést is foglalnak, illető szolgabíráknak az illető rab tartására fordított, a' várnagy által hiteles adatokból készített, 's a' főnemlített napi jelentés nyomán is könnyen kidolgozhatandó költség kivonattal együtt küldessenek meg, kik is felelet terhe alatt azt eszközölni kötelesek.

15szor. A' rabok elszökésének meggátlását a' jó felügyelet eszközölhetvén, e' végre a' várnagy felelet terhe alatt ügyelni tartozik, hogy a' kirendelt örök kötelesegeiket pontosan teljesítsék, a' rab hajdú nélkül sehova ki ne bocsáttassék, 's ha hajdú örködése alól szöknék meg, az illető hajdú a' tisztvi főügyész rendelete következtében azonnal fogházba zárattassék, 's mulasztási vétke megítélhetése végett a' legközelebbi törvényszék elibe állíttassék.

16. Börtönök felügyelésére csak jó magaviseletéről ismeretes józan életű egyed felvehető, ollyan, ki még börtönözve nem volt.

17szor. Az ügyészi hivatal örködni tartozik a' felet is: vajjon a' testi büntetések ítélet értelmében hajtának e' végre, a' közmunkáitól rabok vashan dolgoznak e' — ha megyeházán kívül dolgoznak, mellettk a' hajdúk ört elegendő számmal álljanak, 's a' munka végeztével azonnal visszakisértessenek 's elzárattassanak; mind ezekre való különös rendelkezés felelet terhe alatt a' várnagyot illeti.

18szor. Várnagy és csendbiztosok mindenféle

jelentéseiket a' tisztvi fő ügyészi hivatalhoz tartoznak intézni, hogy ezen hivatal akár a' nemes megyére adandó véleménynyel, akár más czélszerű rendelkezésekkel intézkedjék; 's ez által a' végrehajtás gyorsíttassék.

10szor. Rabok munkára csak akkor bocsáthatók, ha a' megyétől meghatározott napi díj a' várnagy kezéhez előre megküldetik, mit a' várnagy napi jelentésében érdekelni tartozik; melly munkabérből begyűlt összegről rendes számadás leszen a' várnagy által vezetendő, 's minden évnegyedes gyűlés előtt tíz nappal az elnökletnek beadandó.

20szor. Azon eseteknek, mellyekben a' rab törvény engedélye, vagy törvényes gyakorlatnál fogva kezességre kibocsátható — megbírálása az alispáni és tisztvi ügyészi hivatalok köréhez ollykép fog tartozni, hogy a' tehetőséget a' két hivatal közrehatólag gyakorolja, mihez képest az alispáni hivatalhoz illy végből nyújtandó folyamodványok tisztvi ügyészi véleményre mindenkor kiadandók.

21szor. A' büntetések főczélja, a' bünösnek az erkölcsiség ösvényére visszatérítése, főleg a' vallásosságnak, melly behat, hova minden más eszköznek tártalan a' kapu, a' lelkiösméret mélyébe, melly a' tévek gyökerét keresi az ész és szívben, 's az ártalmas gyomok helyett jogérzet 's erény-beccset iltet, terjesztése által éretvén el; a' börtönészetnek főbb kelléke közé tartozik, hogy a' rabok vallásos gyakorlatokban lehetőleg gyakran részesíttessenek. A' helybeli mind három felekezeti egyházak lelkészeinek buzgóságától váratik tehát mikép a' nagy munkálatban, e' szerencsétlen emberosztálynak a' társas élet mételyciből jó polgárokká átalakításában, vallásos érzelmeknek minél gyakoribb felköltésével, felebaráti szeretet főnséges eszméjét terjesztő egyházi szónoklatokkal, a' törvényhatóságnak segéd kezét nyujtani, 's a' fegyelem jelen állásában, a' hatóság részéről követett nemleges bánásmód mellett, a' vallás eszközeinek tényleges módszereit is alkalmazni fogják.

Hogy ezen börtönügy igazítások, 's illetőleg tisztviselői utasítások köztudomásra jöhessenek, 's a' tisztviselői eljárások körül a' nyilvánosság is örködhessék a' rendszabályok a' honi pénztár költségkinyomtatandók lévén e' részben az első alispáni hivatal megbízatik. — Jövő közgyűlésünk october 6kán fog kezdődni.

Nyitra megyei közgyűlés F. évi július 23kán vala peccsételő-székünk. 24kén egy napos rendkívüli közgyűlésünk. E' két nap emlékezetes lön megyénk közéletében. Fordítsan az olvasó sorainkra kegyes pillantást: valamire bukkan. Ezen két nap e l s e j e még oda tartozott, hova egyéb napjaink tartozának — morális szegénységünk krónikájába; a' második már nem tartozott oda, hanem új korszakot kezd — egy új életre? oh nem, nem! e' második nap csak egy o a z volt szellemi sivatagunkon. Ugyanis az érintett peccsételő-széken legutolsó közgyűlésünkől szétküldendő levelezésink felolvastatván, alá valának irandók 's bepeccsételve útnak indítandók illető helyeikre. Mit látunk? alispánunk csak az ugynevezett elnöki leveleket írja alá, egyéb irományokat, az irományok legfontosbjait pedig o exellja a' főispán, ki már de usu peccsételő-székünkön is elnökölt. E' dolog szemünk és lelkünknek szokatlan vala: mert eddigelé, míg ósapánk systemája szerint forgott kereke a' megyének, rendszerint az alispán, néhol a' főjegyző, másutt az alispán, szbírák és főjegyző együtt szokták megtenni az aláírásokat, de soha e s seholszék Magyarországon nem a' főkormányzó. Az actus ellen e' napon senki nem szólott, de igen sokan susogtak. És e' nem szólás e' susogás a z éppen, mi e' napot még egyéb napjainkhoz ragasztja. De 24kén viradóra megjelent szemünk előtt álomban a' szabadság angyala, és mi sok mindent gondoltunk álunkban, miről máskor ébren sem álmodoztunk: azt gondoltuk, t. i. hogy indítványt kellene ezen új abszus ellen tennünk habár csak azért is, hogy elmondhassuk: salvavi animam. Erre fölébredtünk és az álom szerint cselekvénk; az indítvány reggel 10 órakor a' gyűlés megnyitása küszöbén meglöntéve, és politikai színelkülönbség nélkül harsogó éljennel (a mi nálunk ritkaság) koszorúztatott. Nem töltünk hasábotak most az egyszer azon beszédekkel, mellyek az indítvány mellett vittak, azokat pedig, mellyek ellen e küzdöttek, nem volna érdemes csak egy batka nagyságu papírra is méltatni, minthogy olly beszédek, mellyek az 1550:62 legvilágosabb törvényt, az ország százados szokását, már akár ignorantianak akár servi-

lis akarata erejével akarnak megdönteni, bizon sem isten sem ember előtt nem méltók egyébre, mint arra, a' mit megynkben is nyertek: zúgás és közneveltségre. Elnök főispánur példás resignatióval terte a' ma megkezdett gyakorlatnak holnap már megszüntét. De első alispánunk sok belső marczangolást vétetett észre midőn, K. J. ezeket mondá: „miután mult gyűlésben azt állitá alispán ur, mikép tökéletesen ismert jogait bármely hatalom irányában védelmezni fogja: miért nem kérte hát hathatós szavával előre meg ő exelljat, hogy addig ezen aláírás új gyakorlathoz ne kezdjen, míg az iránt a' RR. végzésileg nem intézkednek?“ deli beratum az volt, hogy ezental sem főispán sem alispán, de mindig a' főjegyző írja alá hogy „tettes ns Nyitra vmegye közönsége“. Noha még megírhatnók, mikép alisp. úr, az által, hogy ő exelljat eleve nem figyelmeztette ovakodásra, őt egy bizony nem érdemlett compromissióba hozta, — de ezt elhallgatva, még csak azt toldjuk a' tárgyhöz: mikép abban a' legszebb győzedelmet (mert csupán az ész és törvény erejének harca volt) egy keletkező új elem vitta ki jelenleg. Nem nevezzük azt oppositiónak, nem pártnak, nem cotterianak, nem semminek másnak, mint még csak egy keletkező elemnek, mivel nem ismerjük annak még sem lényegét sem veendő alakját. 'S ezért iruk felljebb és írjuk itt alant is, hogy még nem; ah nem kezdődik új epocha megynk közéletében, hanem csak egy oázt láthatunk már valahára az erkölcsi zaharában. Igen igen, csak egy oázt és ezt két adattal bizonyítjuk be. T. i. mert már egy másik fontos kérdésben nem tudott ezen elem diadalra vergődni; egy harmadik mázsás ügyben pedig egyenesen majd megbukott. Előkerült ugyan V. J. isméretes vizsgálati ügyében egy már második intézvény a' nm. H. tanácstól, mely a' megyeileg elrendelt vizsgálatot megsemmíti. Egy előbbi levélből tudhatja az olvasó, mikép a' vizsgálatnak különben is már egy hosszú év óta még semmi eredménye nincs 's még is most a' Helytart. tanács intézvényére — a' helyett, hogy azt illőn felre tettük volna — másodízben repraesentálunk 's a' vizsgálatot már másodszor függesztjük fel: kárára autonomiánknak, a' törvénynek, és az igazságnak. Az érdekelt keletkező elem egyik atomja igen kár, hogy e' tárgyban hallgatótt; vagy még a' régi érdek, régi vonzódás mindig malomkőteherrel nyomja lelkét, mely alól kiszabadulnia nem lehet? Bizony nagy kár! A' 3dik szerföltött pontos ügy volt továbbá egy szinte H. tanácsi intézvény, mely a' főispánon, helyettesen és alispánon kívül föl akarná ruházni még a' szbirákat is rendkívüli esetekben a' katonai erő használására, kétségen kívül minden rendű és színű (?) kicsapongók ellen. E' tárgyban a' fenciestert keletkező elem csak annyit tón, hogy még most nem végeztünk az intézvény felett, hanem kiadtuk azt választványnak jövő gyűlésre teendő opinio végett. Majd meglássuk, mit véleményezendő. Végre még azon isméretes körlevél vala szőnyegre jöendő, melyben ő Felsőégnek országunk keblében legalább időszakonként való lakásat tisztelettel sürgetni Csongrád megye, szőlít fel bennünket. Már itt köz volt az ohajtás: szeretett atyánk 's királyunknak hazánkban színről színre hódolhatni. A' politikai és nemzetgazdasági mellék-indokok úgy látszik szinte mindenki előtt isméretesek voltak; de az érzelem szóra nem szorult: mi mint jó fiúk mindnyájan várjuk kegyes atyánkat — ha lehet még a' jövő tavaszon. ☉

Budapesti napló. (Aug. 14én.) Most, midőn irodalmunk virágos kertében naponként tovább terjedezni látjuk a' növényi diszt elhomályosító burjányt; midőn az előre haladt lelkes irodalmi bajnokok kitűró munkássága után érett gyümölcsök élvezhetésével kecségtetők magunkat, 's ezek helyett porhanyó üszögöt tapasztalunk szerteszt előbukanni; midőn egymás elleni harcban töpittának a' gyomok kiirtására használandó fegyverek: milly meglepetésünkre szolgált, az érett kor munkásságának egy gyöngyével találkozni e' téren, hol már megszoktuk silány zagyvalékok fölött unatkozni. Tehát a' könyvek azon ritkább neméből mutatunk be egy párt olvasóinknak, melyből csak néha néha jut alkalmunk valamelyikről méltó dicsérettel emlékezni: **Torontál vármegye Hajdáná.** Emlegette Bárány Ágoston Torontál vármegye rendes táblabírja 's a' magyar tud. társ. l. tagja. A' tisztelt szerző még azon derék jég-török közül maradt fen, kik nyelvünk szűkebb határaitban elhatározottan terdelék szét a' fagyos zárgatókat, melyek irodalmunk terjedését akadályozák: 's már ott látjuk őt a' jelesbék közt tündöklenni; most az említett megye isméretésében — mint maga mondja — majd egy egész élet gondos szerzeményét teszi a' haza oltárára; mely már természeténél fogva is teljes nem lehet ugyan (mert: kiadhatna — ugymond — tökéletes művet hajdanáról oly tájéknak, melynek előkorán az enyészett ködfátyo-

la leng? Már a' vezérek alatt pártütött főnökök zászlóji lobogának itt; majd az ázsiai szertartások küzdének, 's daczolanak Róma egyháztanaival; később kintábor fosztogatá e' föld gyermekeit; majd görög- 's tatárnyilok 's rab-szija oltá ki, 's fojtogató a' szépen üdült környék lakosait; míg végre változott viszályok közt, a' mohácsi gyásznap után, az enyészett lángszárnai hamvaszták el remény teljes virányait; hanem a' ráfordított munkásságnál fogva egyetlen jelesség a' maga nemében, mit a' még most is ifju lélek szelleme lengvén rajta keresztül, tanulsággal mulatva olvashat meg mindenki. Egyszer mind példányul szelgálhat az irodalmi idő-fecsérlőknek arra; miként lehet gúnybokréták helyett babérkoszorút fűzni homlokukra? — Szinte jeles, és saját körében igen használható munka: „Magyar német beszélgetések mint elméleti 's nyelvbeli gyakorlatok a' zsenge gyermekkor számára. Irta, Engler Ferencz. E' könyv. — ára 40 kr. p. — közvetlenül a' kisdodóv iskolákban, 's házi nevelésnél sikerrel használható levén, — ajánljuk az illetők figyelmébe. Erről azonban bővebben jövő Társalkodónkban szólándunk. — A' népnevelési iskolák hazánkban mindeddig nem a' legkecségtetőbb állapotban levén; jótékonyan hatott a' tavalyi fenső intézvény, miszerint honunk több városában tanítóképző intézetek állittatván, ezáltal új erő öntessék az alsóbb néposztály tanítási rendszerébe; — legújabbán a' már működő tanítóknak tapasztalás általi képesítése végett ezeknek külföldre utaztatása rendeltetett el, hogy onnan isméretdúsan térvén vissza hazájukba, mi jót ott találtak, ide is átültethessék. E' célra egynek egynek 4 pftnyi napidij szolgáltatván ki, az említett egyedekek utjokat folyó hó 2án már megis kezdték. — Magyar dohány uraim! A' francia királyi dohánygyárak igazgatóságának mintegy 35,700 mázsza magyar dohányra van szüksége, mely mennyiségből 500,000 kilogram debreczeni, 1,500,000 kilogram pedig szegedi legyen. Hittelünk emlése végett igen kívánatos lenne, hogy e' jó hírrel érdeklött honi kereskedők, ama mennyiséget lehető legjobb minőségben állítsák ki; mert Franciaország évenk. 300,000 mázsza dohányt fogyaszt; 's ha, mi annyiszor kockáztatjuk, a' hirtelt illy alkalomknál megőni bírjuk, nem kis nyereség járulhat fejledező iparunkra; midőn Franciaországban jelenleg is 6 frank egy kilogram (egy font 's 25 lat.) dohány ára. — Az iparegysület egy mesterinas oktatási tervet nyújtott be a' helybeli hatóság-hoz, 's kérte hogy e' célra a' városi iskolákban nyitassék rendes folyam; e' terv megforgatás végett külön iskola-üggyelőség választványra bízott. A' bérkoosítók egyik példány minap egy idegenen elkövetett zsarolásért igen érzékenyen fényített meg; még pedig nem tollesatában hanem városi deresen; e' történetre felbuzdulva a' többiek most jobbulni kezdenek, 's csak egy pár huszassal követelnek többet a' rendes vitelbérnél; mit mindenki annál szivebben megfizet, mert a' mindennapi kenyér drágul, szegényeknek pedig élni kell! — A' vaspályaonél egy sztalos legényt talált ismét a' sors vaskeze; a' homokos szekerek tova szállítása közben az érdekelt egyed valami igazitni valót találván a' kerekék közé hajolt, mit a' többi munkás észre nem vévén összéb tolá a' szekereket, 's a' szerencsétlen fejét összereszesztették. — A' vaspálya egy része aug. 20án fog megnyitani, mihez annál kecségtetőbb a' remény, mert a' vasuti munkálatok jó folyamathban vannak. — Minap egy pár városligeti vendég befordult egy ottani közmulató helyre, 's alázatos kérésükre egyegy félmeszely lőrért kaptak, mely tökéletesen el volt készítve arra, hogy el ne foggyasztassék; egyiknek már a' száját megmarta, a' másikkak pedig gyomrában keltett lázmozgalmakat. Az illyen levét ott horkan csufolják 's — csak — 24 krért mérik; ugyan azon vidéken mely hazánk borteremő helyei közt tündöklő polezon áll. Aztán fogja e' még valaki tagadni hogy nálunk az iparkotyvasztók valóban sokra vitték. — Színésink hamarjában sok újdonságot kergettek fel a' színpadra; — mit jobbra lekergetniük is sikerül. Nemzeti színházunkban hétfőn adatot **H a r a y**, 'Szőkött színész és katonája, telisded teli nemzeti nótákkal, és nyíri virágokkal. — Jövő szombaton aug. 16án Egressy Gábor javára bérletszűnésel, először fog adatni; Vándorszínészek' eredeti vigjáték 3 felvonásban. Irta Szigligeti Ede.

A m e r i k a.

Acadia britt kormánygözös, mely jul. 16kán hagyta el Bostont, hozta meg a' tunosítást, hogy a' texasi congressus az egyesült státusokhoz bekeblsítettségéről szóló határozatot egyhangulag elfogadta, 's magát ezental az unió tartományának kiáltotta ki. Jones elnök Jun. 16kán nyitotta meg elnöki jelentése által a' congressust; a' bekeblsítést tartalmazó törvényjavaslat 18kán keresztül ment a' képviselők házában, 19kén pedig a' tanácsosoknál. Az egy év óta hangoztatott kérdés tehát — daczára az angol és franciaia elfogult befolyásnak, az unió részére kedvezőleg ütött ki. A' kérdés elfogadása után azonnal határozat hozatott, miszerint a' végrehajtó hatalomnak meghagyatik minden postákat, tengerészeti állomásokat, katonai laktanyákat stb az egyesült státusok fő hivatalnokainak átadni. Jul. 4kén Austinben Texas képviselőji összegyűlekezzenek alkotvány megállapítás végett, melyel ezental tartományukat igazgatandják. — Mexicoban újabb zűndülés ütött ki; jun. 6kán egy ezred keresztül rotván a' kormány palota előtt felállított őrségen, abba behatott, 's az elnököt külügy minsterével bebörtönzé; azonban a' törvényes béke baráti egyesülvén a' zavargókat lecsendesíték, 's több gyanús személyt, köztök Tor-

nell volt ministert is fogságra veték. Jun. 12kén minden nyugodt volt. — Cuba sziget leggazdagabb városa, Matansas Jun. 26án tűzvész által majd végkép elpusztított. A' tűz reggeli 8 1/2 órakor ütött ki, 's egész nap dühöngött, a' főbb utcákat, nevezetesebb és szebb épületeket, kereskedelmi raktárakat hamuba döntötte; a' kár 800 ezer dollarra hecsültetik. Hasonlóképen Canadában Quebec város gyuladási szerencsétlenség miatt majd egészen romjaiban hever 's miként az ottani Mercury megjegyzi jun. 29ki számában: „a' városok sorából kiirtatott.“ A' vész éjji 11 órakor D' Aiguillon utczában ütött ki, 's nem sokára minden utcája lángban lobogva világítja ki a' sötét éjt a' szerencsétlenek rettentésére. Következő reggelen a' tűz, melynek emberélet is esett áldozataul, elnyomatott, miután t. i. 3000 házat hamuvá, 's mintegy 20 ezer embert földél és laknőkülvé tón. A' canadai kormány ezen — már két ízben hamar egymás után tűz által megkárosított város helyreállítására 100 ezer font strg kölcsönvételt határozott; 's ezen határozatát javaslatképen az angol kormányhoz utasítá; mert Canada = gyarmat.

Spanyolország.

II. Izabella Saragosába bementekor, a' városi Ayuntamiento a' polgársághoz loyális felszólítást bocsátott, melyben ezeket felhívja, hogy királynéjok a' láthatási öröm teljes kifejezésével fogadják, mit is — némi kivétellel cselekedtek. Malagában a' madridi Esperanza szerint messze kiágazott progressista összeesküvés fedeztetett fel; közülök többen elfogattak, 's a' katonai hatóság kezeibe szolgáltatott, hogy felettök bíraskodjék. A' királynő Barzellonából elutazta előtt megegyeszer felszólítá udvari orvosait egészségéről vélemény adás végett; ezek kijelenték, hogy ő felsége egészségi állapotát egyedüli santa aquedai fürdők használatáhozhatja tökéletesen helyre; Louise infansnőnek az atlanti fürdők kívánatosak. A' királynő ezen nyilatkozatot Narvaeznek eladván, így szólítá meg ezt: „Látod, mint javasolják az orvosok, hogy én, és testvérem a' baszki tartományokba utazzunk; ha azonban te, és társaid olly nézetben vagytok, hogy mellözve ezen út Madridba térjék vissza, akkor teljesítem azt, mit ti a' haza érdekében tőlem kívántok.“ A' királynőnek ezen nyílt őszintesége, mely szerint saját személye jóllétét tanácsosai nézeteinek alárendeli, ezen utóbbiakat végkép lefegyverzé, a' kik is azonnal kijelenték hogy az utazási készülékek a' baszki tartományok felé azonnal kezdessenek meg; az orvosok fenebbi véleményét pártolják most már a' Heraldó, és El-Castellano lapok is, melyek pedig eddig nagyon ellenzék a' baszki tartományoknak királynőjök általimeglátogatását.

A n g l i a.

Jul. 28kán Campbell lord indítványára, mely elfogadtatott, ezental Angliában nem lesz szabad az elhunyt Pairekről ezek életírását kiadni, ha csak az örökösök ezt meg nem engedik. Az alsó házban a' játék-és fogadási bill elfogadtatott; a' bill azon részét, mely a' fogadásokat a' löversenyeknél helyben megengedi, Berkeley megtámadá, mint pártszínezetűt, de kisebbségben maradván, a' záradék keresztül ment. Az udvar a' parlament bezárása napjáig Osborne-House nyári lakában marad, a' királyné személyesen szünteti meg az üléseket. — O'Connell az unió felbontását eszközlendő gyűléseknek újabb sorozatát tűzte ki; hogy ezen mozgalmakat kétszeresen élénkíthesse fel. Ezen gyűlések legelsőbbike Wexfordban tartatott jul. 29kén; a' jelen voltak öszszes száma mintegy 60 ezerre tétetik. O'Connell dr. Gray, Steel Tamás, 's más barátitól kísértette Dublint elhagyá, rövid ideig késett Brayben, innét egész Wexfordig az izgatónak útja valódi győzelmi menetnek tekinthető. Arklou, Kells, Gorey, 's más városokkban, melyeken t. i. az ut átvézetett, ezek gyülekeztek össze a' nép emberét üdvözleni, 's ezek mérföldekig a' tetszés hangos riadozásai közt kísérek őt; szóval Arkloutól egész Enniscorthyig mintegy 20 irlandi mföld hosszaságu ut a' minden tájról oda gyülekezett nép által egészen elvolt lepve. O'Connell az éjt Dermineben James Poaver parlamenti tag mezei lakán töltötte. Innét másnap 11 órakor indult ki, 's 1 órakor Muchwoodba érkezett. Itt volt felállítva a' kisíró csapat, mely az izgatót Wexfordba vezendi. A' körül fekvő helységek lakosai elől lovagoltak, ezeket követték a' városi osztályok saját zászlóik lobogtatása alatt; most következett O'Connell, 's barátinak kocsija szépen öltözött lovagoktól körülvéve; a' menetet 15 osztály irlandi repealer váloga-

tott zene kíséretében zárta be. Wexfordba a nyugati kapun vonult be a díszmenet, a főutcán haladva eljutott a tere, mely a gyűlés helyéül választott. Itt az izgatott leszállott kocsijáról, s hangos népvallgások közt fellépett az emelvényre, mely a célra készített; előre bocsátván az őszinte nyilatkozatot, miszerint elete legszebb napjai közé sorozza azt, mellyen Wexford polgárait körötte megjeleni látja, így folytatja: „Ide jöttökben láttátok, a bájos természet Llaney folyó partjain mint varázsol el mindent, láttátok a művészet, mesterség, és ipar eszközeit, mellyekkel e haza újra feléleszthető: de a táj, mellyen keresztül jöttetek, ezeknél dicsőbb, ingerlekenyebb élvezetet is kelte bennetek — hiszem! midőn az izmos férfiakat, kecses hölgyeket pillantatok meg, kiknek keblök mindenek felett Irland szent ügyéért dobog”. — Ezután a hozzácsatlakozásra szólítván őket folytatja: „1828ban békés úton kivittam az emancipációt! Vigyázzatok, egy törvényt se tapodjatok meg, semmi összeesküvésbe ne kevered-

jetek, és megéritek a napot, mellyen Wexford 6 tagot választand az irlandi parlamentre, és ez olly bizonyos, mint a holnapi napnak felvirradása. Ezután az uniót támadá meg, mint melly Irlandnak egyedüli elnyomója, majd hangosan szólította fel a jelenvoltagekat: „Itteni megjelenetek által kinyilatkoztattátok azt, hogy az uniónak tovább fenállni nem szabad; s a bíró egykor ezen értelemben fogja kimondani az ítéletet is. Eljöttem, hogy a repeal számára ujonczokat gyűjtsék, mert a repeal hatalomnak erősödni kell. A hurrahkiáltásokkal mi sem történik; tette, cselekvésreszólítalak én benneteket. Egysüljünk mindnyájan, catholicusok, és protestánsok, színeink hadd olvadjanak egyggyé, s enyészék el minden pártoskodás! Az est megjő, s a nap elalkonyul; de én élvezetdús lélekkel veszek tőletek búcsút, azon meggyőződésben, azon — mintegy teljesült reményben, hogy ügyünk győzni fog. Wexfordi férfiak! karjaitok közé vetem magamat! Majd felszázada már, mióta Irlandért harcztéren állok; egy hathatós győzelmet vit-

tam már ki: a vallás, és polgári szabadság győzelmét. De ennél még magasabb célforog most szemem előtt. Előbb, sem hogy hideg síromba szálljak, Irlandot mostani méltatlan állásából akarom kiemelni; akarom, hogy tulajdon parlamentje legyen, akarom: hogy az unio megszűnjék, és a nemzetiség éljen! Ezen beszéd után a jelenvoltagek nagy rendben vonultak tanyájokra, O'Connel pedig a számára rendezett nagy lakomához, mellyen ezer ember vön részt, s mintegy 300 hölgy volt jelen a karzaton, kiknek egészségükre az ősz izgató elméncz áldomást ivott.

Elegyhírek.

Jul. 24én este érkezett a hollandi király nőtül Londonba. — Nemours herczeg pedig szinté nőtül Spanyolország felé utazik, utjában a nép legnagyobb lelkesedéssel fogadja, diadalivek alatt sétáltatja, szünetlen éljenekkel kíséri, mert a francziák nagy demokraták (?)

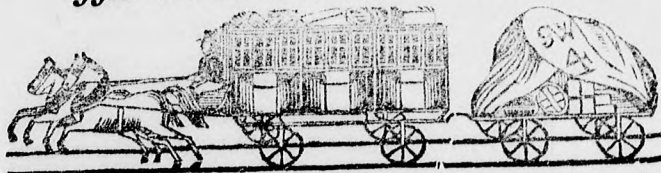
Dunavizállás aug. 11én: 10' 4" 0" 0 felett.

65dik szám.

É R T E S Í T Ó.

1845.

Hatodik részlet-fizetés a pozsony-nagyszombati első magyar vasut-vállalat elsőégi részvényeitől

Nevezett vállalkozás igazgatósága a hatodik részlet-fizetés beszédését

t. i. 10 pctet vagy is részvényétől egyenként 20 pftot elhatározta, s határnapul s. e. szeptember 15két tűzte ki.

Ezen határnap után történendő bármilyen fizetésektől 6pct késlekmakat vétetik az alapszabályok értelmében; ha pedig valamely fizetés az alapszabályok szerint kiszabott véghatárnapig, vagy is s. e.

N o v e m b e r 15keig

nem teljesítették, az illető késlekedők részvényei kitoröltetnek; s eddig tett fizetéseik a társaság köztulajdonául fognak tekintetni.

A fizetés megtörténhetik Pozsonyban a vállalat középponti hivatalánál; vagy Bécsben a szabadítékos, s Ferdinand császár czimet viselő éjszaki vaspálya pénztáránál. Kelt Pozsonyban, aug. 5kén 1845. A pozsony-nagyszombati első magyar vasut-vállalat igazgatósága nevében.

Sárkány Károly igazgató. Zechmeister igazgató. Kohlmann H. titoknok. 2-3

Figyelmeztetés szülékhez.

Több ízbeli felszólítások következtében a végből, hogy alulirt kormányá alatt diszlo nevelő intézet lényeges körülményeit tudassa azokkal, kiknek azokat tudni legfőbb érdekekben fekszik, intézi jelen figyelmeztető sorait, hogy, azokat aggodalmaik tömkelegéből kiemelve, minél előbb határozassanak, mily irányu és a kiképzetésre mennyire alkalmas neveldebe adhatják kedves magzataikat, kiket minden tekintetben ohajtnak a hazának czélszerűleg neveltetni és képezeteni. — Növeldekk olly magasan áll a kiképzethetőség fokain ellátva mindennemű szükségességekkel, hogy attól többet kívánni szinte felesleges. Ezen növeldeben t. i., melly a legbájlóbb és legegészségesebb kőszirt halmon egy kis tenger fölött diszlik izletes modorban, a belépendő növeldekk ellátatik reggelivel, ebéddel, ozsonnával és estmodorban, a mosással, szolgálattal, orvossal — a gyógyszereket kivéve — és felügyelővel (praefectussal). Nyilványos tanodákat járhat az intézetben, azonkívül magány oktatást nyer franczia és német nyelven (az olasz nyelv és zongora külön fizetetik), rajzolás-, tánc-, vivás-, testgyakorlás- és uszásban. És minennyi hasznos és székségekkell ellátott növeldekk csupán 320 pftba kerül, mellynek fele a növeldekk beléptével, másik pedig második félév elejéül fizetetik le. Alul irt tehát valamint felszólítás következtében szivesen közli hírlapok utján jelen figyelmeztetését, ugy egyszerűs mind tisztelettel fölkeri az érdekelte szüléket és gyámnokokat, hogy vele szándékaikat legfőljebb september elejéig bérmentes levél által tudassák. Tatan aug. 9. 1845. Nagy Márton s. k. kegyes rendi növelde s gymnasium igazgatója. 1-3

2-3 **Haszonbéri hirdetés.** Udv. tanácsos Zalay Alajos urak, ns Fejér gyében fekvő alsó-szentiványi pusztabeli része, melly egy ezer holdat meghalad, f. esztendei september 29ikétől számítandó hat, vagy ha kívántatik, több évre is legközelebb Augustus 18án reggel Alsó-Szentiványon mostani haszonbérlo Koller Ignác ur lakásán reggeli 9 órakor tartandó árverés által, haszonbérbe fogadati.

K ö n y v h i r d e t é s.

Hierolexicon polymathicum latino-hungaricum.

„latin magyar köztanulatos egyházi műszótár”
koszoruzott pályamunka, két körajzzal nagy nyolczad réthben harmincz és fél iv, minden lapon 54 sor. Irta Nagy Nep. János szombathelyi megyebeli áldozár istenes tudományok tanára, a szombathelyi püspöki papnevelő intézetben a keleti nyelvek, szentírásai tudományok és magyar jog nyilván. tanítója s a m. t. társaság endes tagja. Szombathelyen 1845. — Kapható Pesten Eggenberger Józsefnel s Itala az ország minden hitelcs könyvárosinál, Szombathelyen pedig a szerzőnél; elővétel ár oct. 16ig 3 fr. p. p., azután bolti ára 4 fr. p. p. (3-3)

Eladó-ház. Budán a vizivárosi főutczában 244 szám alatt levő, két utcára szolgáló, két udvarral, 12 lóra való istállóval, kocsiszinnel, gabonapadlással ellátott 769 ölnyi térségű egy emeletű szegletház szabad kázból eladandó. A föltételeket megtudhatni a várbán uri utcában 60 sz. alatti háztulajdonosnál. 3-3

Gőzhajózási jelentés.

I. Dunai gőzhajózás.

Mindennap indul egy hajó Bécs felé — reggeli 7 órakor. Hetenként négyszer, u. m. vasárnap, kedden, szerdán és pénteken reggeli 4 órakor Zimony felé. A kedden induló gőzhajó mind lemenet — mind feljövetkor Eszéknel utast szállhat s egyéb terhet is felvesz, vagy pártra szállít. A Pestről aug. 10én s 21én Zimonyba induló gőzök az oláh; aug. 17én s 24én Zimonyból Orsovára minden kedden és pénteken indul egy gőzös.

II. Tisza gőzhajózás.

Minden hétfőn, a Pestről indult gőzös megérkezése után, indul egy gőzös Uj-vidékről Títel felé, s innen Szegedre, hol szerdán este meg is érkezik. A dunai éstiszai gőzhajózásról szóló részletes kimutatás, mint szinté az iller-ó á rovatok jegyzékei mindenkor kaphatók a gőzhajózási hivatalban. Pest august 1jén 1845. A gőzhajózási hivatal 2-4

A' Pesten felállítandó ipartanoda-tanszékekre kiadott hirdetés.

A' Pesten felállítandó ipartanodában első vagy előkészítő osztály — öt — szintannyi eggyeddel ellátandó — tanszékre — folyó évi november 20ik napján a magyar királyi tudomány-egyetem előtt legfelsőbb k. k. határozat következtében pályázat fog tartatni; ugyanis:

Az első tanító elő fogja adni:

- a) a képező osztályban: a meny, nyisegtant és ezután a mértant annyiban: hogy a gyakorlati mértant, természettan-erőműtan, és építészettan tökéletes felfogásához szükséges előismeretek tanításának.
- b) a gazdasági kézműi osztály első évében: ugyanazon tanulmányokat bővebben; végre
- c) ezen osztály második évében: az erőműtant.

A' második tanító:

- a) a képező osztályban: az általános számvetést.
- b) a kereskedelmi osztályban: a kereskedelmi számvetést és a könyvvitelt; végre
- c) a gazdasági osztályban, a számvevői tudományt.

A' harmadik tanító:

- a) a képező osztályban: a természetrajzot, és pedig mind a három országét.
- b) a kereskedelmi osztályban: a terméki áruk ismertetését és a kereskedelmi földleírást.

A' negyedik tanító:

- a) a képező osztályban: a német nyelvtant, nemkülönb a közönséges élethelyi s kereskedési ügyek iránti írásmódot, melly abban álland: hogy ismételvén a magyar nyelvtan főzükkeit, levelezésben és mindennapi életben előforduló tárgyak iránti fogalmazásokban gyakoroltassanak a növeldekk.
- b) a kereskedelmi osztályban: szinte a kereskedésben előforduló ügyek iránti írásmódot és a kereskedést.

Az ötödik tanító:

- a) a képező, gazdasági és kézműi osztályban: a rajztant, a tanítványok szükségéhez alkalmazva.

Ezek közül az első s harmadik 1000, a többi tanszék 800 pforint évi fizetéssel vannak ellátva olly módon: hogy ezen fizetések minden tíz év mulva, ha az illető tanítók ezen időt az intézetben az előljáróság teljes megelégtülésével töltötték el, 100 pfttal szaporítottatni fognak. Kelt Pesten julius 21kén 1845. Szoblahói Palma Elek, a pesti kir. tud. egyetem jegyzője s. k. 3-3

Vászon-szolgáltatás iránt árverési-hirdetés.

Folyó 1845dik esztendei augustus 18kán délutáni 3 órakor a pesti királyi tudomány-egyetemi Orvosi kar épületében, hatvani utcában tartandó nyilvános árverés utján, az említett Egyetem kórháza számára megkívántató vászon és gyapotszövet (barchet) szolgáltatás arra fog bízati, ki azt legjobb mineműségben s legjutányosabban elvállalandja. Kívántatik pedig 1205 rőf fehér 2/3 rész rőf szélességű házi vászon; — 82 1/2 rőf kék nyomatu — s egy rőf szélességű vászon; — 60 rőf fehér, és 42 rőf hamuszínű 2/3 rész rőf szélességű barchet; — és 288 rőf szalmazsákokra való, s egy rőf szélességű vastag vászon; mellyekből kiválasztás végett az árverők mustrákat magokkal hozni ne terheltessenek. Kelt Pesten augustus 1jén 1845. Szoblahói Palma Elek a pesti kir. tud. egyetem jegyzője. 3-3

Hirdetés.

T. Békes megyében, a Nagykondurosi pusztán ser és pálinka ház, megkívántató minden eszközökkel f. e. sept. 1től kezdve bérbe fog 3 egymás után következő évre kiadatni; — ugyanott nagyobb meunységben, helyben is megétehető szóna, őszi és tavaszi szalma idei termés el fog adatni, folyó évi augustus 28án reggeli 9 órakor a hely szén tartandó árverés utján. 1-3

1822 és 1823dik évi sárga tobak

2 1/2 fontot haladó több rendű bádógszelenczében magátul a készítőül bizonyképen letéve szelenczékén jutalmas áron kapható uri-utczabeli. 453 sz. Trattner-Károlyi ház első emeletén a Jelenk. szerkesztőségénél. 5-6